

Vuur en nuance

Linkse politiek in een tijd van monsters

Marjolein Moorman &
Rutger Groot Wassink

Linkse politiek in de tijd van monsters

Rutger Groot Wassink

Het is fijn bij de Linker Wang te zijn ondanks dat ik als militante godloze bekend sta en het me klaarblijkelijk vergeven is dat ik afschaffing van Artikel 23 van de Grondwet, alweer enige jaren geleden, eigenhandig in het verkiezingsprogramma van GroenLinks heb geamendeerd, hetgeen in uw kringen nogal gevoelig lag en mij niet in dank werd afgenomen.

Of mijn vergeving nu wel of niet ingegeven is door christelijk denken uwerzijds, dan wel door het feit dat de Tweede Kamerfractie en het partijbestuur, ondanks klachten mijnerzijds, zich nooit enige rekenschap hebben gegeven van deze evidente koerswijziging in het verkiezingsprogramma, doet nu niet ter zake. Ik ben klaarblijkelijk in genade aangenomen en ik ben blij dat ik er ben.

Welnu, we spreken vandaag over ideologische fundamenteën in het licht van de steeds innigere samenwerking tussen de PvdA en GroenLinks.

Of zoals het in de uitnodiging staat: *'In dit proces (van die steeds inniger wordende samenwerking) gaat het tot nu toe vaak over de vorm, en minder over de inhoud. Het ontbreekt aan aandacht voor een gezamenlijk fundament onder de samenwerking: de kernwaarden, de basisprincipes, de ideologische pijlers.'* Einde citaat.

Vorm en inhoud, onthoud die woorden.

Als sprekers werd Marjolein en mij nadrukkelijk gevraagd wat wij als ideologische basisprincipes van onze partijen zien en vooral ook, dat is immers smeuïg en brandstof voor debat, waar wij zien dat het schuurt.

Als historicus ben ik de overtuiging toegedaan dat de geschiedwetenschap nauwelijks wetenschappelijk te noemen is.

Men kan immers in de meeste gevallen eerst een conclusie hebben en daar bronnen bij zoeken die tot die conclusie leiden. Veelal is ook een tegenovergestelde conclusie overigens ook overtuigend te beargumenteren.

En in het conflict van die perspectieven ligt de waarschijnlijke waarheid. Daarom is de historiografie, de geschiedenis van de geschiedschrijving ook zo onmetelijk interessant!

Ik wil maar zeggen; in de discussie over de samenwerking tussen onze twee politieke stromingen zijn meerdere posities tegelijkertijd waar, of in elk geval vaak allemaal overtuigend te beargumenteren. Het hangt nogal van je persoonlijke politieke positie en ervaringen af hoe je je tot dit vraagstuk verhoudt.

Immers: 'identiteit' is een moeilijk te ontleden ding. Het is geen dier dat er op de snijtafel telkens vanbinnen hetzelfde uitziet. Het wordt gevormd door wat je zelf wilt zijn maar evengoed door wat je nadrukkelijk NIET wilt zijn. Zo ben ik lid geworden van GroenLinks ook OMDAT ik geen lid van de PvdA wilde zijn. Hoewel ik me verbonden voel met de sociaaldemocratische traditie. Ik word in onze kringen dan ook als een 'rooie' GroenLinkser beschouwd.

Abstracter gesteld: gedachtegoed bevindt zich nooit in een vacuüm, het wordt per definitie gevormd en meegevoerd op de golven van de tijdgeest en is dus geen vaststaand iets, veeleer een onderwerp van interpretatie en beeldvorming.

Vorm en inhoud zijn ook hier moeilijk los van elkaar te zien.

Ik wijs in dit verband ook maar even naar het vermeende afschudden van de ideologische veren door

de PvdA in de Den Uyl-lezing van Wim Kok in 1995.

Wie de moeite neemt het volledige citaat uit de lezing te lezen en wie de totstandkoming van de letterlijke tekst kent, moet vaststellen dat er op dat moment geen enkele veer werd gelaten!

Hetgeen overigens niet wegneemt dat de PvdA daarna met groot enthousiasme talloze klassieke sociaaldemocratische idealen bij het grofvuil heeft gezet. Maar goed. Ik wil maar zeggen: vorm doet er net als inhoud toe.

Dan die inhoud. Ik heb ter voorbereiding op vandaag 'De uitgangspunten van GroenLinkse politiek' uit 1991 er nog maar eens bij gepakt. Ik realiseer me dat er later herzieningen van beginselen zijn geweest, maar ik vind het interessant en relevant hier toch naar terug te kijken.

In drieëntwintig uitgangspunten wordt *'op een wat abstracter niveau aangegeven hoe GroenLinks tegen de samenleving aankijkt'*. Het is een zeer lezenswaardig werk waar ik me in elk geval nog steeds in vinden kan.

Los van de uitgangspunten is de volgende passage relevant: *'GroenLinks heeft niet een leidende ideologie of maatschappijtheorie, maar wel enkele idealen. Het hebben van een politieke utopie die open is, bewegelijk*

en vatbaar voor correcties, zorgt ervoor dat GroenLinks zich niet overgeeft aan de waan van de dag. (...) De idealen van GroenLinks laten zich in enkele woorden vangen: democratie, respect voor natuur en milieu, sociale rechtvaardigheid en internationale solidariteit.' Einde citaat.

Ter legitimatie van het bestaan van GroenLinks worden enigszins verhuld in de tekst de volgende argumenten gegeven:

- De internationale opkomst van groene partijen in Europa en de constatering dat andere partijen consumptie boven natuurbehoud plaatsen;
- Vrijheid voor het individu versus gelijkheid;
- Staat versus individu;
- Mondialisering en de noodzaak van Europese integratie.

Dit beschouwend heeft GroenLinks zichzelf dus altijd zeer nadrukkelijk als een correctie op bestaande linkse politiek gepositioneerd. Vanuit vier historische erflaters constateert men dat er iets anders nodig is dan de dan nog levensvatbare linkse politiek. Ik vertelde u al waarom ik geen PvdA-lid ben. Je bent iets ook omdat je iets anders niet wilt zijn.

Als ik voor mezelf spreek ben ik onder andere beïnvloed door het denken van figuren zoals: Ferdinand Domela Nieuwenhuis, Herbert Marcuse,

KRS One, Public Enemy en de geschiedenis *an sich*. Ik kan eindeloos uitweiden over mijn persoonlijke politieke positionering ten opzichte van GroenLinks in de afgelopen decennia, maar ik geloof niet dat het daar in essentie om gaat.

Evengoed kan ik eindeloos betogen dat de kloof met de PvdA voor mij persoonlijk en op partijniveau onoverbrugbaar groot is. Immers:

- Emancipatie is echt iets anders dan verheffing. Het eerste is een opwaartse beweging van onderliggenden, waar het tweede een beweging van bovenaf naar beneden is uit paternalisme;
- Ik kan betogen dat ik vind dat je de staat en staatsmacht per definitie, altijd met wantrouwen moet bezien en dat ik het ongebreidelde vertrouwen dat de sociaaldemocraten in de staat als heilbrenger des volks lijken te hebben, beangstigend vind;
- Ik kan stellen dat GroenLinks voor systeemverandering is waar de PvdA altijd aan regeringsgeilheid en pragmatisme bezwijkt.

Het is allemaal waar. Tot op zekere hoogte.

De vraag is, of dat een probleem van inhoud is of van vorm. Ik was eergisteren bij de theatervoorstelling *'Beste Mensen'* van Bureau Vergezicht, u kent ze mogelijk van de zaak Shell, waarin vijftig jaar kli-

maatspeeches tot een voorstelling zijn verwerkt. Ga dat zien overigens! Ik vond het prachtig.

De eerste speech was van Joop den Uyl uit 1971, in reactie op het rapport van de Club van Rome. En echt, hoewel ik den Uyl als een rechtse PvdA-er beschouw zou deze speech ook van een willekeurige GroenLinkser in de afgelopen 20 jaar kunnen zijn. Met uitzondering dan van het aanwijzen van het kapitalistische productie- en consumptiemodel als bron van ellende. Dat is in GroenLinkse kringen de afgelopen jaren totaal not done geweest. Het kapitalisme is toch 'hij die niet genoemd mag worden'.

Dit louter ter illustratie van het volgende.

Er zijn ontegenzeggelijk verschillen in onze partijen en culturen maar onze verwantschap op inhoud is diep. En ja, dat is iets waar we meer over moeten praten! (dus hulde Linker Wang voor deze bijeenkomst). Maar dat staat volstrekt los van steeds inniger wordende samenwerking. Laten we eerlijk zijn: inhoudelijk debat is binnen GroenLinks al jaren op sterven na dood. Afwijkende standpunten worden niet openlijk bediscussieerd, maar met het oog op congressen (beeldvorming!) gesensibiliseerd en soms buiten de orde geplaatst.

Hoofdrede is dat we vorm boven inhoud zijn gaan stellen. In honger naar macht hebben we onze politieke posities op papier laten bestaan, maar in het parlement losgelaten. En ja, in de PvdA heeft dat proces eerder postgevat, maar laten we niet doen alsof dat bij GroenLinks niet zo is. Leenstelsel, iemand? De pot verwijt de ketel.

In navolging van onze sociaaldemocratische vrienden is, hoe ik het zie, al ruim tien jaar het primaat van de vereniging naar de campagnemachine verschoven, ten behoeve van de macht. Dit alles was te verdedigen geweest als het tot iets had geleid. Maar dat is, helaas, wat mij betreft niet het geval.

En nu zijn we hier. In een van bovenaf geforceerd samenwerkingsproject dat onomkeerbaar is. Ik beschouw de samenwerking tussen GroenLinks en de PvdA nog niet als een succes. De uitslag bij de laatste verkiezingen was voor mij teleurstellend en ik zie de toekomst met zorg tegemoet als er niets verandert.

Maar in tegenstelling tot velen geloof ik niet dat het ligt aan de inhoud. Die moet bediscussieerd en vernieuwd, *sure*, maar staat in grote lijnen nog fier overeind. Juist in de combinatie van groene en rode idealen. Op geen enkele manier zit dat intensievere samenwerking in de weg.

Mijn stelling is: 'Het probleem is NIET de inhoud maar de vorm. En de oplossing moet gevonden

worden in vorm en niet, of in veel mindere mate in inhoud.

Ik zal het toelichten.

Het antwoord op de vraag, waarom linkse politiek 'de gewone man' (wie dat overigens ook moge zijn) niet meer aanspreekt, is niet omdat onze idealen niet meer relevant zijn. Het antwoord lijkt mij veeleer dat wij geen geloofwaardige vertolkers van die idealen meer zijn. In ons streven naar macht hebben we de verpakking van onze idealen aangepast aan onze politieke tegenstanders. We keren ons dus niet tegen het kapitalisme. We praten niet over klasse, laat staan dat we een gedegen klassenanalyse maken. We praten mee, en kiezen niet voor onze idealen maar lopen vast in het moeras van de compromis gerichte woordenbrij. In alles zijn we vast hele degelijke, nette, goede, louter theoretisch opgeleide beroepspolitici maar: We. Zijn. Zo. Braaf.

Onze tegenstanders doen alsof links het land al decennia regeert terwijl we onder het juk van Ruttiaans neoliberalisme leven. En laten we eerlijk zijn, het is niet gek dat velen het zijn gaan geloven. Wij ZIJN het establishment of het onbewust bedelen om in elk geval zo te worden gezien in de hoop bij de volgende kabinetsformatie aan te mogen schuiven. Hoe geloofwaardig zijn we als tegenstanders van de VVD,

als we de afgelopen jaren zo vaak, zo opzichtig naar de aandacht en aardige woordjes van Rutte hebben gelonkt?

Kijk hoe we bij Prinsjesdag met onze mooie, dure hoedjes en pakken naast evidente racisten zitten en zonder een wenkbrauw op te trekken deelnemen aan de poppenkast. Zo bezien zijn we toch totaal een onderdeel van de macht? Zeker geen geloofwaardige uitdager daarvan.

Wat hebben we de afgelopen jaren ingebracht tegen de verrechtsing en de structurele stigmatisering van vluchtelingen en minderheden? Kom me niet aan met progressief patriotisme of dat gedweep met de Acte van Verlatinghe. We stonden erbij en we kelken ernaar. Natuurlijk zijn wij niet de schuldigen. Wij hebben de Rutte-doctrine niet losgelaten. Maar we hebben ons de afgelopen jaren minder verzet dan op basis van onze politieke principes verwacht mocht worden. Ik zeg niet dat onze Kamerleden niet hard werken of dat we stil waren. Maar te vaak zeiden dat waarvan we dachten dat het acceptabel was, niet dat wat we wezenlijk vonden.

En nu zijn we hier. Ik moet regelmatig denken aan de woorden van Gramsci die de afgelopen tijd wel vaker zijn aangehaald: *'De oude wereld sterft, en de nieuwe wereld worstelt om geboren te worden; nu is de tijd van monsters.'*

Als wij de vormgevers van de nieuwe wereld

willen zijn, moeten we stoppen met oude politiek. We moeten de vorm van onze politiek veranderen, niet de inhoud. De vorm van onze mensen, onze oppositie, ons mediabeleid, de strategie en ons politiek personeelsbeleid.

Kijk naar de wereld. De verkiezing van Trump. De uitspraak van de rechter in de zaak tegen Shell. We maken ons drukker om de definitie van wat er in Gaza gebeurt, dan over de doden zelf.

Met als dieptepunt de derde week van november jongstleden. Het kabinet maakt mensen welbewust tot tweederangsburger. Door antisemitisme als ergste vorm van racisme te definiëren wordt artikel 1 van de grondwet bij het grofvuil gezet. Door het als terrorisme te definiëren kunnen we van mensen met twee paspoorten de Nederlandse afpakken. Het probleem is niet dat er iets racistisch in de ministerraad is gezegd, maar dat we een kabinet met racisten als een normaal kabinet behandelen.

Het masker is af. Zie ook het hoofdcommentaar in *NRC Handelsblad* van negen november. De rot verspreidt zich. Je houdt geen schone handen als je met racisten werkt. En we bevinden ons al heel lang op een glijdende schaal waarmee de democratische orde en de rechtstaat wordt aangetast.

Die week in november moet ons dwingen tot nadenken: hard op met nuance EN met vuur. En we moeten de dingen benoemen zoals ze zijn. Dat is

immers bon ton tegenwoordig: noem racisten, racisten. En heulers van racisten een gevaar.

De oplossing ligt wat mij betreft maar ten dele in het parlement. Dat doet sowieso reuze z'n best z'n eigen irrelevantie te bewijzen. Maar kijk om je heen, de samenleving verbindt. In al die initiatieven, collectieven, actiegroepen en aardigheden. Niet dat daar geen conflict zit maar mensen organiseren zich niet meer op een partij. Maar op gedeelde waarden en ideeën.

Afsluitend, samenwerking tussen GroenLinks en de PvdA is voor mij geen keuze, meer maar een historische noodzaak. Juist nu. In dit tijdsgewricht. In deze tijd van monsters. De mate van succes hangt naar mijn overtuiging af van de vorm.

Overigens ben ik er een groot voorstander van dat de samenwérking breder moet worden gezocht. Misschien niet in dezelfde vorm, maar toch. Onze innige samenwerking moet niet uitsluitend zijn. Sterker, we hebben misschien wel een Volksfront nodig van partijen die gezamenlijk uitspreken hoe dan ook niet samenwerken met de racisten of de vrienden van racisten. Daar hoeven we dan niet mee te fuseren maar het trekken van een gezamenlijke grens is dan het doel.

We veranderen de politiek en de wereld ongetwijfeld niet in één dag. Maar we zullen ons zelf moeten herdefiniëren om niet verder irrelevant te worden.

We moeten politiek buiten het parlement maken.

Ik wil graag Amerikaanse rapper Killer Mike citeren: *'I hope that we find a way out of it because I don't have the answers, but I do know we must plot. We must plan. We must strategize, organize, and mobilize.'*

Ik heb de Internationale nog nooit gezongen, want PvdA. Maar laat dit dank de eerste keer zijn: Sterft oude vormen!! Van linkse politiek. De nieuwe wereld moet aan ons zijn, de geschiedenis dwingt ons ertoe.